

դիկ վայրի՝ այնպէս ծաղկին, շնչէ ի նոսա հողմ մա-
հու, եւ ոչ է, եւ ոչ երեւի տեղի նորա: Ա՛վ է յանցա-
ւորն, ով է մեղաւորն, ով է այսքան ազդային բարե-
լաւութեանց անյիշատակ մտալոյն վնասապարտն: Նո-
քա՝ որք տեսանեն զազգն ցրուեալ որպէս զհօտ ոչ-
խորաց յանսպաւտի, որոց ոչ իցէ հովիւ, եւ փակեալ
զաչս՝ զանց առնեն զնովաւ: Նոքա՝ որք ունին մեռն-
հասութիւն զրել եւ ծանուցանել, եւ ոչ զրեն: Նոքա
որք զիտեն՝ թէ Արարատ կարէ զայն յանձնել անմահու-
թեան եւ ծուլանն հազորոցել նմա: Նոքա որք քաջ
տեղեակ են, թէ օրինակ նոցա բանալոց է զաչս բազ-
մաց, եւ ոչ պատառնն զվարագոյր պղերգութեան, որ
շուրջ պատեալ է զնոցօր: Ա՛յ մեծ գիտութիւն է հար-
կաւոր եւ ոչ զմայլեցուցիչ պերճաբանութիւն: Թող
պարզ զրէ, թէ այս որ զայս ինչ արար, այսպէս վա-
րեցաւ, այսպէս խօսեցաւ: Անհնար է թէ ի մէջ հա-
րիւրաւոր, հազարաւոր եւ բիւրաւոր բազմութեան ա-
մեններին իցեն այնքան համաման, համաչափ եւ հա-
մամիտ, զի ոչ որ իւր տարբերութեամբ զանազա-
նեացի յայլոց, միթէ յիրաւի ամենայն Հայք փոխեալ
են յոչխարս, որ ոչ անուն ունին սեպական, ոչ բարս
եւ ոչ վարս յատկացեալս անծանց. յոչխարսն անգամ
են ոմանք սպիտակ, ոմանք սեւաւ, ոմանք խաբտեաշ
եւ ոմանք պիսակը. այսպէս եւ ի միջոյ ժողովրդեան
որ փոքր ինչ յայտնազոյն է քան զայլս գործով իւրի,
նա է այն անծն, զորմէ կարէ Արարատ խօսիլ ի լուր
համազգեաց: Գիտեմք արդեօք, թէ հրապի զիտեա-
կան անծինք դտանին զոր օրինակ ի Պօլիս կամ ի
Զմիւռնիա, որք համեմատութեամբ այլոց կարեն հա-
մարել անծինք առաջին կարգի եւ զինչ ծանրութիւն
լինէր Արարատայ հրատարակել զայս ի միսիմարու-
թիւն ազգի, եւ զինչ յանցանք լինէր մեռնհասից ծա-
նուցանել Արարատայ զայսցանէ:

Արարատ ի մէջ բարձրաբերձ պարսպոց վանից
որբոյ Գահին Էջմիածնի միթէ միշտ կարէ տեսնել,
թէ զինչ անցք անցանեն յեզիպտոս կամ ի Հնդկիս.
այլ բահանայր, որք վայելեն յարդիւնս ժողովրդեան ի
Մատրաս կամ ի Սուրամ, կարեն ծանուցանել Արա-
րատայ զամենայն ինչ արժանայիշատակ, եւ ի Կալ-
կամա կամ ի Մանչըսթըր կամ յԱղերսանդրիա առ-
նէ զտուրեւառիկ իւր, եւ ունի մեռնհասութիւն իրա-
զեկ առնել զԱրարատ, թէ այս որ զայս ինչ կամ զայն
ինչ արար կամ առնեալ է վառն ազգի, կարէ հասու-

ցանել զայս աւետիս բարեաց յերկրէ հեռաստանէ: Է-
անց զարն այն, յորում անդրագէտ Հայ առնէր վա-
ճառաշահ, այժմ սակաւ ոմանք ի վաճառականաց
կան, որք միով Հայերէն զարեւեալաւ շատանան,
երանի թէ հրանաշոր որք երեւին յաշխարհականս.
նոյնաբանակ երեւէին եւ ի հոգեւորականս. նոքա
կարեն մեռնառ լինել միմեանց ի զարեւոցանել յազ-
գին զայս եղանակ զրեւեթեան, որք նորանոր պան-
ծալի լրովր լցուցեն եւ յղիացուցեն զԱրարատ:

Ստէպ տեսանին վիճաբանութիւնք եւ ջատագո-
վութիւնք անծանց. եւ բազում անգամ էջք ծածկին
բողորանօք, այլ որ ինչ ազգապիտանն է, որ ինչ ազ-
գոգուտն է, որ ինչ ազգապարճանքն է, զայն չըզի-
տեմ որո՞ւմ հանդերձեալ դարու եւ ժամանակի թո-
ղումք ապաստան: Բազում ինչ տեսանեմք ի լրագիրս
օտար ազգաց, որոց նմանք եւ քան զայնս սխառուա-
կանազոյնք առաջի աչաց մերոց են, եւ մնան ընդ
զրուանաւ: Միթէ չըզիտեմք թէ մանկունք հայազգիք
կրթին յԵւրոպեան զպրոցս ապահովեալք յօտարու-
թեան պաշտպանութեամբ ոմանց ազգասիրոց մե-
րոց մինչ ցարդ. ո՞ հրատարակեաց յազգին թէ քսնի
են աշակերտքն, եւ ոչք, յորոց քաղաքաց, եւ յորո՞ւմ
անկեան լայնածաւալ Եւրոպոյ: Ահա գանձ ծածկեալ
յազարակի, որ ոչ ուրեք ցարդ յիշատակի:

Ո՛րհնեալ, դու ծանօթ կացո՞ զմանկունս քո լրու-
թեան ազգի, մինչդեռ նոքա դտանին յաշակերտու-
թեան, զի եւ վարժապետութեան նոցա կարապետ
լիցի համբաւն բարի մանկական կրթութեան նոցա.
ամաչես ընդ բարի գործս, զոր գործէ քո համազգին.
միթէ ոչ այդպէս վարեցան եւ Սաղաւորն Հայոց Վր-
աւաշտալուհ, եւ ազգաւոր քահանայապետքն Սահակ
եւ Մեարոպ, յորժամ կամեցան վառել զլոյս գիտու-
թեան ի սիրտս Հայոց, եւ միթէ այդպիսի մեռնեբե-
ցութեանց չէին արդասիր թարգմանիչքն մեր, որք
միակ տարժանք են ազգիս: Եթէ չամաչես, Էր լուս:
Եթէ լուս, ուրեմն մի վշտանար, եթէ եւ օտարք
լուսնին զբարեաց ազգիդ, եւ միայն զվատթարսն
հանցեն յերեւան, եւ առ ի չգոյէ փաստից ի յազգորդ
թճախնդրութեան տեղեղմանիցեն խաբեբայ կրտսակա-
ւորս:

Գուցէ թէ եւ ես ինքնին լեալ եմ երբէք խմրա-
զիր երբեմնական Արարատ շաքաճազրի եւ մոշեալ
եւ հիւծեալ ի խնդիր այսոցեկ առարկայից, ոչք յի-

